

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1887. Första Kammaren. N:o 22.

Tisdagen den 28 juni, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 21 i denna månad.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande, af bevillningsutskottet i dess memorial n:o 12 föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med Andra Kammaren vill, att § 5 i kongl. förordningen angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter den 16 maj 1884 skall erhålla följande förändrade lydelse:

“D. *Bevillningsafgift af bankbolag med sedelutgifningsrätt.*

§ 5.

Enskild bank, som eger *sedelutgifningsrätt*, skall, förutom bevillning af fast egendom samt af inkomst, erlægga en afgift af *tre* kronor för hvarje tusen kronor af det högsta belopp af bankens sedlar, som på en gång under nästföregående året varit utlemnade i rörelsen; varande styrelsen för sådan bank skyldig att, till upplysning vid denna afgifts debitering, i början⁷ af hvarje år aflemna en genom intyg af det utaf Kongl. Maj:ts befallningshafvande förordnade ombud bestyrkt uppgift å nyssnämnda sedelbelopp“, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har Riksdagen i likhet med Första Kammaren afslagit utskottets ifrågavarande hemställan.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 37;

Nej — 83.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 122, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 126 ja och 67 nej, samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 163 ja och 150 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande, af bevillningsutskottet i dess memorial n:o 13 föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med Första Kammaren vill, att tullen å ost skall bibehållas vid dess nuvarande belopp, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra Kammaren beslutat, att tullen å ost skall höjas till 20 öre för kilogram.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 71.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 123, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 80 ja och 121 nej, samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 130 ja och 192 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande, af bankoutskottet i dess memorial n:o 10 föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som, i enlighet med bankoutskottets af Första Kammaren gillade förslag, vill, att de vid innevarande riksmöte väckta motioner om inrättande af ytterligare afdelningskontor af riksbanken för närvarande icke må vinna Riksdagens bifall, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen beslutat inrättande af ett afdelningskontor af riksbanken i Kalmar för Kalmar län eller det område deraf, som bankofullmäktige finge rätt att bestämma, och under de vilkor och bestämmelser i afseende på lånerörelsen, som fullmäktige jemväl egde föreskrifva, men i öfrigt på enahanda grunder, som gälla för öfriga riksbankens afdelningskontor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 54.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 124, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 68 ja och 135 nej, samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 136 ja och 189 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nejpropositionen.

Anmäldes och bordlades:

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om ändring i 3 § samt 4 § 11 mom. tryckfrihetsförordningen; äfvensom

bevillningsutskottets memorial och betänkande:

n:o 15, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande vissa delar af utskottets betänkande n:o 8 angående villkoren för tillverkning af bränvin; samt

n:o 16, angående ännu oafgjorda delar af tullbevillningen.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 42, med förslag till förordning angående ändrad lydelse af § 31 mom. 2 i förordningen om fattigvården den 9 juni 1871;

n:o 43, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skiljemän och lag angående förändrad lydelse af 46 § ut-sökningslagen den 10 augusti 1877; samt

n:o 44, med förslag till förordning om ändrad lydelse af § 11 i förordningen angående allmänt ordnaude af presterskapets inkomster den 11 juli 1862.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran konstitutionsutskottets under gårdagen bordlagda utlåtanden n:is 9 och 10 äfvensom bevillningsutskottets samma dag bordlagda betän-kande n:o 14.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande konstitu-tionsutskottets den 22 och 23 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 7, i anledning af väckta motioner rörande ändring i § 13 riksdags-ordningen.

1—4 punkterna.

Biföllos.

5 punkten.

*Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.*

Herr Dickson: Då jag är en af de få stadsrepresentanterna inom denna kammare och derjemte under 14 års tid har i Andra Kam-maren representerat ett stadssamhälle, så anser jag mig icke blott be-rättigad utan skyldig att här med några ord motivera den hemställan om afslag å konstitutionsutskottets betänkande, som jag är sinnad att yrka.

Uti alla af förslagsställarne afgifna motioner ingår som hufvud-moment ett motiv, hvars giltighet jag för min del icke vill under-känna, utan tillmäta all möjlig vigt, och det är: att representanternas antal är alltför stort. Jag tror att man skulle kunna till stor båtnad i många hänseenden nöja sig med ett mindre antal representanter, men om en sådan reduktion af antalet representanter i Andra Kam-maren skall ske, så bör den ske proportionsvis och icke, såsom här är föreslaget, blott en minskning i antalet stadsrepresentanter före-tagas. Jag för min del finner ett sådant yrkande icke blott sakna allt stöd i rimlighet, utan äfven vara mycket oklokt, ty efter mitt för-menande skulle det blott bidra till att ännu mera öka magten hos ett, enligt min tanke, redan allt för mäktigt klassintresse inom Andra Kammaren. Derjemte bör det betänkas, huru representationsreformen

tillkommit. Den är otvetydigt kommen till stånd genom en kompromiss eller, såsom jag skulle vilja säga, ett kontrakt, ty ingen lär väl kunna föreställa sig, att om regeringsformens och riksdagsordningens ordnande skulle hafva skett på grund af förslagställarnes nu föreliggande motioner, ett sådant förslag skulle ha gått igenom, åtminstone skulle dåvarande borgareståndet aldrig skänkt det sitt bifall. Jag kan således icke anse annat, än att de nuvarande grunderna för magt-fördelningen mellan städernas representanter och landsbygdens representanter hvilat på ett kontrakt, och ett försök att ensidigt upphäfva ett kontrakt kan jag icke anse annat än som ett kontraktsbrott, hvaremot jag vill nedlägga min protest.

Om man betraktar de motiv, som vid representationsreformens genomförande anfördes såsom grunder för att åt stadssamhällena skulle tillerkännas större representationsrätt än åt landsbygden, så finner man dem ganska klart och tydligt angifna i städernas ökade vikt genom den större förmögenhet, som der samlats, den mera omfattande och mångsidiga industriella verksamhet, som der vore rådande. Samma motiv, som då anfördes, ega sin giltighet ännu den dag som i dag är lika mycket om ej i ännu högre grad. Sedan den tiden har representanternas antal både för städerna och för landsbygden ökats. Det har ökats för städerna med 20 och för landsbygden med 11. Men om man nu tager i betraktande det relativa förhållandet mellan landets befolkning 1865 och befolkningen 1886, så skall man finna, att ökningen af stadsbefolkningen har varit icke blott relativt utan äfven absolut större än ökningen af landsbygdens befolkning, hvilket måste betinga, att stadsrepresentanternas antal måst ökas i större grad än landsbygdsrepresentanternas. Städernas folkmängd har ökats med 306,000, hvaremot ökningen på landsbygden blott har varit 260,000. Om nu stadsrepresentanterna hade ökats efter den beräkning, som uppgjordes vid representationsreformens genomförande, eller med en representant för 10,000, så skulle stadsrepresentanternas antal tills nu hafva ökats med 30, men det har i sjelfva verket endast ökats med 20. Landsbygdsrepresentanternas antal skulle efter samma beräkning hafva ökats med 13, och det har ökat sig med 11. Om man beräknar den ökning, som i landsbygdsrepresentanternas antal borde hafva skett för att ökningen skulle hafva varit proportionel mot stadsrepresentanternas, så skulle landsbygdsrepresentanterna hafva ökat sig med blott 9, hvilket visar, att de hafva ökat sitt antal i större proportion än städernas representanter ökat sitt.

Ett ytterligare motiv ligger i taxeringens och bevillingens relativa förhållande i städerna och på landet. Fastighetens taxeringsvärde 1886 var på landsbygden 2,540 millioner och i städerna 1,020 millioner, och således hade landsbygden ett betydligt större fastighetstaxeringsvärde än städerna. Men deremot utgjorde fastighetsbevillingen jemte bevillingen för inkomst af arbete och kapital på landsbygden blott 1,550,000, men i städerna 2,271,000. Således finner man deraf, att städernas förhållande till landsbygden och deras i grundlagsenlig form deraf betingade rättighet till deltagande i representationen ingalunda har under denna tid förminskats, utan samma motiv, som voro gäl-

*Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

lande, då representationsreformen genomfördes, äro i lika stor grad gällande nu.

Då kommer man till den frågan, hvilka kunna väl de motiv vara, som föranlett dessa talrika förslag om inskränkning i stadsrepresentanternas antal? Man kan väl icke med ringaste fog påstå, att de representanter, som stadssamhällena sändt till Andra Kammaren, hafva i jämförelse med landsbygdsrepresentanterna varit af underlägsen beskaffenhet och mindre skicklige, mindre väl utrustade med arbetsförmåga och nit, det kan man väl icke påstå, men man kunde väl vara benägen att hysa en misstanke, att Andra Kammarens majoritet delar en sådan åsigt, ty under de många år jag tillhört Andra Kammaren, så var det endast i ganska sällsynta undantagsfall, som majoriteten i Andra Kammaren ansåg någon stadsrepresentant nog skicklig att få deltaga i det ganska magtpåliggande värfvet att inom utskotten få utreda ärendena. Det var blott sällsynta undantag, att de i de ständiga utskotten fingo någon plats. De fingo väl plats i de tillfälliga utskotten, men jag antager, att det berodde derpå, att de voro mera skrifkunniga och kunde sätta upp utskottsbetänkandena. Der tillmättes dem plats.

Skulle det möjligen kunna vara stridiga intressen mellan stad och land? Jag vill icke neka till, att många personer kunna tro, att städerna och landet kunna hafva olika intressen att inom Riksdagen bevaka. Men jag vill icke nedsätta representanterna, vare sig från Första eller Andra Kammaren, så mycket som att tro, att någon representant har så ringa uppfattning af sitt magtpåliggande kall, att han vill sätta enskilda intressen, lokala intressen, eller klassintressen framför hela statens intresse. Denna åsigt bör man således icke tillmäta någon betydighet.

Mine herrar, att antaga konstitutionsutskottets förslag kan jag icke anse annat än vara högst oklokt af Första Kammaren. Herrarne böra betänka den stora hjälp, som denna kammare ganska ofta har haft af Andra Kammarens stadsrepresentanter vid de fall, då kamrarne hafva stannat i olika beslut och jemlikt riksdagsordningen gemensam omröstning har företagits. Om det då någon gång, det lyckas icke alltid, men om det någon gång har lyckats Första Kammaren att genomdrifva sin åsigt, så har det varit just med hjälp af dessa stadsrepresentanter, hvilkas antal man nu vill minska, och jag hemställer om det vore riktigt klokt att så skedde. Det är nästan för mig otänkbart, att Första Kammaren skulle kunna godkänna konstitutionsutskottets förslag, och ännu mera otänkbart förefaller det mig, att Kongl. Maj:t, som dock lyckligtvis inom Sverige har obestriddt veto i grundlagsfrågor, skulle någonsin med sin sanktion gilla en så betänkelig rubbning af vår nu gällande representation.

Med alla dessa saker för ögonen vågar jag till kammaren göra den förfrågan: anser kammaren verkligen, med betänkande af allt föreliggande, allt som nu anförts, att detta konstitutionsutskottets förslag motsvarar, hvad grundlagen fordrar för en grundlägsändring och särskildt i ett fall af så genomgripande art som detta bör fordra, att det skall vara högst nödvändigt och nyttigt? Då jag betänker detta,

måste jag svara nej, och det är med dessa känslor, som jag hos herr grefven och talmannen anhåller om proposition på afslag å konstitutionsutskottets betänkande.

*Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Herr vice talmannen: Redan vid januari-riksdagen förekom i konstitutionsutskottet till behandling frågan om en förändring i den folkmängdsnorm, hvarefter städerna ega välja sina representanter, men detta ärende, som då var föremål för öfverläggning, hvarvid jag yttrade samma åsigt, som jag nu tillåtit mig framställa i den af mig jemte andra denna kammares ledamöter i utskottet afgifna reservationen, hann då icke afslutas, utan det blef i konstitutionsutskottet vid denna riksdag åter upptaget på grund af väckta motioner.

Efter dess förmenande är bestämmelsen i riksdagsordningen, att städerna ega att välja representanter i starkare förhållande till befolkningen än landsbygden, en af grundvalarne för vårt representativa statsskick och riksdagsordningen. Den icke så oväsentliga tillökning, som stadsrepresentanterna erhållit utöfver landsbygdsrepresentanterna i Andra Kammaren sedan riksdagsordningen första gången tillämpades, ligger enligt min åsigt alldeles nödvändig i sjelfva bestämmelsen och kunde icke vara någon öfverraskning för någon, som deltog i beslutet. Men en annan fråga är, om icke senare tids erfarenhet har visat, att befolkningen i de stora städerna har ökat med sådan hastighet, att dessa städers representation blifvit större än den skäligen kan anses böra vara i förhållande till hela det öfriga landets. I det afseendet förekommer, att efter valen 1878 har Stockholm ökat sina representanter med 5 och kommer vid höstvalen att få ytterligare en ny. Göteborg har ökat sina från 6 till 9 och Malmö sina representanter från 3 till 4. Följaktligen, under denna 9-års period hafva, om jag inberäknar den tillökning, som inträder vid höstvalen, dessa 3 städer fått 10 representanter mera än de hade vid periodens början. Under samma tid har landsbygden fått 6 nya representanter. Jag fäster mig icke vid de öfriga städernas representanter. Jag har sökt någon ledning för bedömandet, huru förhållandet kan gestalta sig i framtiden. Det är omöjligt att beräkna, huruvida den folkökning, som i dessa tre städer under dessa år inträdt, kan anses vara konstant, men så mycket är säkert, att de 3 sista åren visat en mycket starkare proportion i folkökningen än de närmast föregående 6 åren.

Jag har äfven undersökt sannolikheten för landsbygdsrepresentanternas ökning. Jag kan icke anställa någon beräkning öfver den möjliga delningen af domsagor, ty detta beror af flera förhållanden, som icke låta sig på förhand noggrant bestämma, men i afseende på folkmängden har jag funnit, att vid höstvalen Lifgedingets domsaga i Södermanlands län kommer att delas i två valkretsar, hvaremot Fryksdals domsaga i Vermlands län, som nu har två representanter, förlorar den ena, så att landsbygdsrepresentanternas antal vid höstvalen blir lika stort som det nu är. Jag har vidare funnit, att af domsagorna i riket hafva tre öfver 38,000 invånare, men bland dessa är det endast en, Norra Helsinglands, som har någon sannolikhet, på grund af föregående förhållanden, att under den närmaste framtiden

*Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

öfverskrida 40,000. Af de öfriga två har den ena, Vettle m. m., under de senare åren sett sin folkmängd minskas, och den andra, Tveta m. m. domsaga, ökar sin folkmängd så långsamt, att om icke någon starkare förökning inträder, kommer det att åtgå 18 år, innan den får mera än 40,000 invånare. För öfrigt finnes det 14 domsagor med en folkmängd mellan 35 och 38 tusen. Af dessa äro två i Malmöhus län och två i Norrland, der folkmängden tyckes ökas något hastigare, hvadan det är sannolikt, att de inom någon icke för lång tidsperiod kunna hinna öfver 40,000 invånare och få 2 representanter vardera. I de öfriga går folkökningen icke synnerligen fort. Här af kommer man till den slutsats, att det icke är rätt sannolikt att under den närmaste nioårs-perioden antalet af landsbygdens representanter i Andra Kammaren, så vidt den är beroende på folkmängdens tillökning, kan komma att ökas med mer än 4 eller 5, och det förefaller mig då, som om det skulle vara temligen oegentligt, om 3 valkorporationer i riket skulle komma att öka antalet af sina representanter dubbelt mot hela tillökningen för landsorten. Ett sådant missförhållande synes mig att man icke kan undgå att uppmärksamma, och jag är för min del öfvertygad, att låter man detsamma fortgå längre tid och håller emot en ändring, så komma våldsamma förslag till förändring att framställas, och man kommer att angripa sjelfva grunderna för valen; man kommer att påyrka att ett visst antal representanter i Andra Kammaren bestämmes, hvilket förutsätter landets indelning i valkretsar och öfvergifvande af den kommunala grunden för valen, hvarpå likväl den nuvarande riksdagsordningen väsentligen hvilar. Det är dessa rent praktiska omständigheter, denna utveckling af förhållandena i hastigare grad, än som vid representationsförslagets genomförande kunde förutses, som gjort mig betänksam i denna fråga och bestämt mig att tillstyrka konstitutionsutskottets betänkande att öka det antal invånare, som skulle gifva städerna rätt att välja mera än en representant från 10 till 15 tusen utöfver det första 10,000-talet, hvilket folkmängdsförhållande ändock är fördelaktigare än det, som gäller för landsbygden, der två representanter väljas först för 40,000 och der icke mer än två representanter för någon domsaga få väljas.

Men om jag i denna punkt instämmer med utskottet, så kan jag mycket mindre instämma med utskottet i dess förslag att beröfva fem af valkorporationerna i riket tillsammans 13 representanter och nedsätta antalet af städernas representanter i Andra Kammaren med samma siffra. Det innebär en upprörande orättvisa mot dessa valkorporationer att på detta sätt utan en allmän ändring i representantantalet för hela riket, utan att städerna gått tillbaka, blott därför att man tycker att de utvecklats sig för hastigt, beröfva dem det antal representanter de redan fått. Det skulle för denna kammare vara ett politiskt misstag att på sådant sätt minska stadsrepresentanternas antal i Andra Kammaren med 13, ty det står fast, det skall hvar och en som länge deltagit i våra nuvarande förhandlingar medgifva, att det är hufvudsakligen hos stadsrepresensanterna som denna kammares majoritet, sådan den hittills gestaltat sig vid de gemensamma omröstningarne, funnit stöd för sin mening. Det är stadsrepresentanterna

denna kammare har att tacka för att den icke ständigt stannat i minoriteten, och dessa gemensamma omröstningar hafva en utomordentlig betydelse för vårt statskick. De gälla icke endast statsregleringsfrågor, utan äfven bevillnings- och bankfrågor, och om Andra Kammarens majoritet tillsammans med den lilla minoritet, som alltid skall finnas i denna kammare, blir allenaherskande i dessa frågor, så blifver den fullständigt enväldig i hela rikets styrelse och lagstiftning, och det kan då icke dröja länge, förr än den fullständigt beherskar tillsättningen af rådgifvarepersonalen och gör det omöjligt att regera för en hvar, som icke kan vinna denna majoritets understöd. Att nu gå till väga på det sättet, att man med öppna ögon för dessa förhållanden, som af all erfarenhet äro bestyrkta och icke kunna af någon vederläggas, likväl nedsätter stadsrepresentanternas antal i Andra Kammaren med 13, det är enligt mitt förmenande ett alldeles oförsvarligt politiskt misstag, och har det hittills lyckats denna kammare att upprätthålla riksdagsordningens föreskrift, att den är lika berättigad med Andra Kammaren, så kan kammaren vara fullt förvissad om, att om den ställer så till, att majoriteten i Andra Kammaren och minoriteten i denna blifva enväldiga i riket, så blir kammaren snarligen inrangerad bland de öfverhus i Europa, och många sådana finnas, som icke hafva något inflytande på fäderneslandets öden.

Då jag således anhåller om bifall till reservationen, så ber jag få säga, att om icke kammaren behagar bifalla detta förslag, så skall jag för min del på det liffigaste medverka till afslag å hvarje förändring.

Herr Törneblad: Stadgandet i 38 § riksdagsordningen, att de grundlagsändringar, som skola föreslås, böra vara "högst nödiga eller nyttiga", icke, såsom det stundom origtigt citeras, "och nyttiga", kan naturligen tolkas mer eller mindre elastiskt, allt efter den uppfattning, som den ene eller andre representanten eller korporationen inlägger deri, men i ett afseende torde detta stadgande hafva sin gifna och bestämda betydelse, det nemligen, att hvarje sådan ändring måste företagas efter noggrann pröfning och med största varsamhet och betänksamhet. Det går icke an att i fråga om grundlagsförändringar kasta fram det ena förslaget efter det andra, med vexlande siffror, men utan hänsigt till något system, allt efter som *smaken* säger, att en siffra förefaller lämpligare än den andra; och jag ber kammaren att i fråga häröfver noga lägga märke till mängden och olikheten af de förslag, som framkommit tillsammans, tydligt visande, att, om någon önskan och längtan efter förändring förekommit, någon genomtänkning af denna förändrings art och karakter dock icke har funnits eller lyckats blifva åstadkommen, icke ens af konstitutionsutskottet.

Det är klart, att om man skall pröfva nödigheten eller nyttan af en förändring, så måste man fästa sig dels vid dess *principiella* betydelse, dels vid den *praktiska* erfarenhet, som kan anses hafva styrkt behovet af densamma, och dels slutligen vid den *tid* och de *omständigheter*, under hvilka den skall genomföras.

Hvad nu det *principiella* angår, så vore det ett fullständigt misstag, om man helt enkelt hölle sig till den abstrakta folkmängds-siffran

*Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

*Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.*
(Forts.)

såsom grund för val af representanter. En sådan uppfattning har funnit sitt uttryck under januari-riksdagens tulldebatt i Andra Kammaren, der en af landtmannapartiets koryféeer har framkastat, att om folkmängdsförhållandena hade fullständigt lagts till grund för val af representanter till Andra Kammaren, skulle landsbygden hafva varit representerad med omkring 350 riksdagsmän. Redan denna siffra visar, att det icke går för sig att bygga enbart på folkmängdsförhållandena, utan dessa förhållanden måste, såsom regulator på valen, i sin mån rättas och jemkas efter andra förhållanden; jag ber här få anmärka att, om nu också i folkmängd landsbygden är så öfverlägsen städerna, att den derigenom skulle få ett betydligt antal representanter mera, så är förhållandet helt olika, om man tager hänsigt till antalet *röstberättigade* på landsbygden och i städerna. Detta antal utgör på landsbygden ungefär 6,6 procent af hela folkmängden och i städerna mellan 9 och 10 procent af densamma. Redan af denna omständighet framgår, att det icke är folkmängden ensam, som bör vara bestämmande. Hvad beträffar *bevillingen*, hafva af den förste talaren uppgifter blifvit lemnade, som visa, att äfven i detta hänseende en korrektion af folkmängdsförhållandenas betydelse måste finnas, och jag tillåter mig att komplettera hvad han sade med att anföra, att i städerna summan af bevillingen utgår med omkring 66 procent af det hela efter 1886 års uppgifter. I allmänhet torde det vara ytterst vanskligt att i det politiska lifvet, särskildt vid lagstiftning, alltför ensidigt hålla sig till den ena eller andra principen, emedan man då lätt råkar i fara att blifva doktrinär och icke gifva tillräckligt utrymme åt de förhållanden, som bredvid principen kunna existera, tjeninga att modifiera och jemka dess tillämpning i den praktiska verkligheten.

Jag har talat om de mera yttre förhållandena och vill nu vidröra förhållandet mellan stad och land med afseende på *mångsidigheten af de intressen*, som representeras å det ena och andra hållet. Ingen kan lifligare än jag uppskatta och erkänna den stora förmågan hos landsbygdens ypperste män och representanter, men klart är ock att då det nu så förhåller sig, att fastigheten på landsbygden spelar en så stor roll emot i städerna, så att dess intresse representeras i det ena af omkring 84 procent och i det andra af 12 procent, det med bästa vilja i världen lätt kan insmyga sig någon ensidighet i uppfattning, hvilken behöfver korrigeras — visserligen icke *öfvervinnas*, men i någon mån *korrigeras* — af den större rörligheten och mångsidigheten i de intressen, som finnas företrädda i städerna.

Då man här har framhållit, att det är icke de särskilda intressena, som kunna eller böra vara afgörande för representanterna, så skall jag bedja att deremot få svara med några ord af en högt aktad ledamot af kammaren, en reservant mot konstitutionsutskottets betänkande vid 1862—1863 års riksdag. Han säger: "må man nemligen fritt orda om fäderneslandets *gemensamma* intressen, så snart det kommer till saken, visar sig nog, att de *särskilda* intressena hafva sina efter särskilda klasser bestämda målsmän, och jordbrukets representanter hafva icke i den nuvarande representationen visat sig för-

summa sina intressen, de lära icke heller för framtiden komma att förbise dessa“. Om det nu så förhåller sig, så är redan denna omständighet en anledning att väl se till, att man icke rubbar den grund, som har blifvit lagd, utan att kunna i stället för densamma sätta en säker och på billighet och rättvisa byggd ny sådan.

Jag kommer nu till den *praktiska erfarenhetens* lärdomar. Är det så, att den tid, som förflutit efter det nya representationsskicket införande, har visat så många olägenheter i det då ordnade förhållandet mellan städernas och landets representantantal, att en förändring i närvarande ögonblick är högst nödig eller nyttig? Om vi se på siffrorna, huru landet och städerna äro representerade, så visar sig, att landsbygden var 1866 så representerad, att på hvarje riksdagsman föll ett valmansantal af 26,794, under det att 1887 motsvarande siffra uppgick till 26,560, således något mindre eller en *förmån* för landet. Deremot har för städerna det antal personer, som skall utse en riksdagsman, stigit från 9,035 år 1866 till 10,734 år 1887, eller med 18 procent. Om nu också städernas folkmängd har stigit, och det med vida större belopp, så visar detta helt enkelt, att samhällets utveckling icke låter binda sig af förut bestämda anordningar, utan att den går sin gilla gång och tager ut sin rätt, och i den naturliga utvecklingsgången måste för den, som ser samhällenas historia såsom ett sig utvecklande organiskt helt, ligga något att taga vara på. Detta gäller äfven för lagstiftaren, om han ock under den ena eller andra perioden kan känna sig något orolig, hvart det skall taga vägen. Då städernas folkmängd har ökats med omkring 60 procent sedan den ifrågavarande tiden, så har deremot autalet representanter i kammaren icke tillväxt i motsvarande proportion, utan blott med 36 procent. Jag kan icke heller förstå, att den tillväxt, som har varit, gifver stöd å de farhågor, som blifvit uttalade, och hvilka funnit uttryck i den uti denna kammare afgifna motionen, der det heter, att “städernas befolkning tillväxer så mycket hastigare än landsbygdens, att denna städernas större rätt med deraf följande magt börjar innebära en oafbrutet tilltagande fara för landsbygden“. Det är sant, att den möjligen *börjar* göra det, men denna början är dock ganska ringa, och det är mycket långt till det slut, som skulle komma, och annorstädes blifvit antydt, då städerna genom sin snabbare tillväxt i förhållande till landsbygden skulle utöfva ett stort och afgörande inflytande på riksdagsärendena. Den faran är mycket aflägsen, om det ens är någon fara. Det är dock möjligt, att sådan finnes, och man har i det hänseendet äfven framkastat, att tillväxten af städernas representantantal skulle småningom i Andra Kammaren införa ett alltför starkt demokratiskt element, mot hvilket den fasta och sansade landtmannamajoriteten i längden komme att kämpa förgäfvets. Jag är den förste att erkänna vigtet och betydelsen för ett land af att hafva i sin representation ett konservativt intresse starkt företrädt och företrädt af män, komma ur samhällsklasser, hvilka med aktning för fäderneärfd tro och fäderneärfda seder veta att häfda sin rätt och föra sin talan. Men jag tror också, att det kan finnas en annan fara, och det är den, att om Andra Kammarens hållning skulle komma att blifva alltför mycket byggd på

*Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

de — man må säga hvad man vill derom, att det är hederliga och aktningvärda män — dock i någon mån mera ensidiga intressena från landsbygden, svårighet skulle kunna derutinnan uppstå, att mot detta intresse så många andra intressen förenade sig i samhället, att de skulle hota att spränga dess och dess målsmäns magt och betydelse. Jag tror, att äfven den sista tiden i vårt land i det fallet för den, som vill fördomsfritt och opartiskt se händelserna, innebär antydningar, som kunna vara att beakta. Det finnes *ett* sätt att motstå reformer; det är att söka bevara magten i dens hand, som en gång har fått och utöfvat den, men det finnes ock ett annat sätt, och det är att gifva ett berättigande åt den eller de magter, som uppstått bredvid, och särskildt är kanske faran störst, om den magt, som uppstått bredvid, i följd af den naturliga samhällsutvecklingen, på något sätt skulle komma att förqväfvas i afseende på den betydelse och ställning som den intager. På det sättet kunna likaväl som på det andra revolutioner mogna.

En annan sak är också att fästa uppmärksamhet vid. Det är att Sverige, i olikhet med åtskilliga andra stater, har *valbarheten till andra kammaren begränsad inom valdistrikten*. Detta är i många fall en fördel, men om det ock innebär en fördel, så kan det äfven medföra vissa olägenheter, för att icke säga faror. Ett korrektiv här emot, och säkerligen mindre farligt än att förändra sjelfva systemet och utsträcka valbarheten till hela landet, är just de större städernas representationsrätt, hvarigenom det blir en naturlig följd, att dessa städer i Andra Kammaren, hvilken består af distriktsvis valda representanter, måste komma att insätta målsmän för olika intressen, stående på olika bildningsgrad och representerande sträfvanden och yrken, som mera mångsidigt och rörligt omfatta samhällslifvet i dess vexlande företeelser, än fallet, åtminstone ännu, har blifvit på landsbygden. Det är sant, att den sista tiden har medfört *betydligt* förändrade förhållanden genom förbättrade samfärdsmedel och utveckling i alla riktningar, men det kvarstår såsom ett oförnekligt faktum, att på landsbygden intressena mera sammansluta sig likasom kring ett enda, under det städerna förete större omvexling och mångsidighet, kanske för mycket ibland.

Jag öfvergår nu slutligen till *den tid* och *de omständigheter*, under hvilka förslaget skulle förklaras blifva hvilande. Det har i denna kammare för icke lågesedan anmärkts, att det innebure en fara för den lugna utvecklingen af vårt samhällslif, om ett grundlagsförslag skulle kunna alltför hastigt genomföras, och man har dervid talat om önskvärdheten att alltid kunna afvakta treårsperiodens slut. Näväl! sedan det svenska nya representationsskicket infördes, har icke någon riksdag på det ena året slutat senare, än denna kommer att sluta, hvaraf åter följer, att tiden till nästa riksdag blir kortare än vanligt. Om redan detta är en olägenhet, kanske icke så synnerligen beaktansvärd, så är det en annan, som är större, nemligen den, att den föreslagna förändringen i grundlagen — en förändring af mycket stor och i framtiden genomgripande betydelse, som måhända icke blifvit tillräckligt uppskattad eller utredd i alla de motioner, hvilka år efter

år framkommit — att denna föreslagna förändring skall förklaras hvilande i en tidpunkt, då stämningarne, för att icke säga lidelserna, inom Riksdagen mer än vanligt svalla och då så lätt det ja eller nej, man nedlägger i urnan, har tagit färg och intryck af en i mycket aktningsvärd och berättigad uppfattning från den ena eller andra sidan, men som i samma stund den öfverflyttas på förhållanden, liggande utom och långt öfver sin särskilda sfer, blir oberättigad. Det skulle därför kunna finnas en fara för att man fattade sitt beslut mera under intryck af en känslöstämning än efter den mogna och grundligt utförda pröfningen, hvartill ytterligare bör läggas, att man knappast hinner med att egna en verklig *pröfning* åt ärendet. I det afseendet behöfver jag endast erinra derom, att om någon skulle vilja nu framställa yrkande om återremiss, så skulle detta yrkande mötas med ett hvad Homerus kallar "osläckligt löje" och auses såsom från början förfallet. Redan denna omständighet, att en återremiss är omöjlig, visar, att tidpunkten icke är väl vald för antagande af ett grundlagsförslag, ty man må säga hvad man vill derom, att vi hafva pröfningsrätten bibehållen till nästa gång, så är dock genom det nu ifrågasatta antagandet ett icke oviktigt steg taget. Jag tror således, att denna fråga, hvilken visserligen icke bör bedömas ensidigt från statsintressets synpunkt, utan hvarvid man måste taga hänsyn till en fullständig granskning och pröfning af derpå inverkan förhållanden, och försöka att rationellt uppbygga den grund, som synes erforderlig, att denna fråga kommer otvifvelaktigt i mycket bättre läge, om den icke förelägges en Riksdag, som står på väg att åtskiljas och från hvilken åtskilliga representanter redan hafva rest, utan lugnt, fördomsfritt och med tillräcklig tid behandlas vid ett annat tillfälle. Det är också redan af denna anledning, som jag anser, att hvarje förslag, det må innebära större eller mindre modifikationer i det ifrågavarande afseendet, nu icke är tillrådligt att antaga, och då jag uttalar min öfvertygelse härom, torde jag icke behöfva ingå i något vidlyftigare bemötande af hvad herr vice talmannen yttrat. Jag anser mig dock i förbigående böra anmärka, att den fixering, med hänsyn till 1885 års folkmängdsförhållanden, som han ville göra af de större städernas representationsrätt, icke synes hvila på någon rationel grund, och att de faror, som han så värtaligt har skildrat såsom åtföljande utskottets förslag, icke heller äro oförenliga med det af honom framställda. Särskildt vill jag anmärka, att, om något i den angifna vägen skall göras, så borde vid hvarje inskränkning i städernas representationsrätt i förhållande till landsbygdens också fogas en ändring i den bestämmelse, som gifver Andra Kammaren rättighet att för sig ordna de små städernas valkretsar. Jag anser, att om städernas, framför allt de storas, representationsrättighet skall inskränkas så betydligt som nu föreslås, det då också bör läggas i Konungens hand att ordna dessa valkretsar, på det att afgörandet icke må tillkomma den ena kammaren ensidigt.

*Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

På grund af hvad jag nu har yttrat, anhåller jag att vördsamt få framställa yrkande om afslag å konstitutionsutskottets hemställan.

Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Herr Forssell, Otto: Det är ganska naturligt, att vi efter det fjerdedels sekel, som förflutit sedan den nya riksdagsordningen sammanskrefs, kunna deri finna bristfälliga eller oegentliga bestämmelser; och det är därför också ganska naturligt, att förslag till dessa bristers afhjelpande blifvit såväl nu som förut framställda. Men om jag erkänner detta, måste jag på samma gång fästa herrarnes uppmärksamhet derpå, att hvad vi nu anse såsom brister varit nödvändiga villkor för representationsförslagens genomförande för 25 år sedan och ingalunda på något vis kan läggas dess författare till last. Tvärtom! Det torde i sådant afseende vara nog, om jag fäster uppmärksamheten derpå, att städernas invånare hade, enligt gamla riksdagsordningen, rätt att skicka till riksdagen omkring 100 ledamöter, om ock denna rätt icke begagnades i sin fulla utsträckning. Ty hvarje småstad, såsom Skeninge, Trosa, Sigtuna o. s. v., hade rätt att skicka hvar sin representant till riksdagen. Hvad som förhindrade dem derifrån var kostnaderna. Men vi veta mer än väl, att under de sista 15—20 åren af det gamla representationsskicket många gånger personer erbjödo sig att taga burskap i dessa småstäder och utöfva riksdagsmannaskap å deras vägnar för ingenting, så att det säkerligen icke skulle hafva dröjt länge, förr än inom riksdagen funnits 100 representanter för städerna. Genom den nya riksdagsordningen reducerades detta antal till hälften. Mera kunde man väl icke begära.

Jag är för visso ingen beundrare och ingen vän af den åsigt, att man skall uteslutande lägga siffror till grund för representationen, vare sig folkmängdens eller inkomsternas. Det finnes nemligen ett kapital, mine herrar, som icke är åtkomligt för några sifferberäkningar, nemligen det intellektuella kapitalet, som också här vid lag bör beaktas. Men då jag säger detta, erkänner jag att våra stora städer i allt fall nu börja utkräfvä sin rätt, mer än tillbörligt är, och att man icke utan skäl bör vara betänkt på att sätta en bom för dessa sifferberäkningar. Detta bör väl icke göras på sådant sätt, att t. ex. de stora städerna skulle få mindre representationsrätt än dessa små byar, jag nyss åberopade. Så skulle dock blifva förhållandet, om föreliggande förslag antoges.

Jag kan således icke lemna min röst till en sådan partisk och orättvis förändring i vår grundlag, allra helst som jag tror, att inom grundlagens område finnes en annan brist, som är vida större än denna och som, om den afskaffas, mycket lätt kan undanrödja följderna af dessa sifferberäkningar. Jag menar det förhållande, att vår riksdagsordning icke, såsom alla andra grundlagar i andra representativa land, föreskrifver, att Riksdagen skall hafva i sin magt att bestämma valområdena, utan öfverlemnar detta, såsom det heter i grundlagen, åt kommunerna sjelfva; hvaraf följderna blifvit, latt dessa valkretsar bestämmas på initiativ af en magistrat. Nu veta vi väl hvilken vikt och betydelse en sådan der "scrutin de liste" har. Den är ett ypperligt medel i demogogens hand, vare sig denne är en kejsare eller en konseljpresident eller en man af folket. Vi veta också mer än väl, huru det tillgår här i Stockholm, när vi skola utse 20 och snart nog kanske 30 representanter. Ingen af de väljande, som bär fram sin

röstsedel, känner en tredjedel, kanske icke ens en fjerdedel eller en femtedel af dessa personer eller har någonsin sett eller hört talas om dem. Det finnes intet annat val än att antingen nedlägga sin röst eller att bära fram den som ett får. Detta skulle kunna förekommas derigenom, att de stora städerna indelas i valkretsar, som sedermera ej finge rubbas eller ändras annorledes än i grundlagsenlig ordning, hvaraf följden skulle kunna blifva den, att t. ex. Stockholm, som nu har 220,000 invånare, för hvilka skola utses 22 representanter, kanske icke finge utse ett större antal, äfven om staden finge 350,000 invånare. Vill man vidtaga en förnuftig och ändamålsenlig åtgärd, i syfte som här föreslagits, bör man draga frågan om valkretsarne under Riksdagens pröfning och fördela de stora valkorporationerna i valkretsar, hvilka hvar och en få välja en riksdagsman och härigenom vinner man på ett vida mera kraftfullt och ändamålsenligt sätt det mål, som nu åsyftas; men icke får man gå till väga på det sätt, som här ifrågasatts.

Jag yrkar afslag.

Friherre Leijonhufvud: Då öfverläggningarna pågingo hos riksens ständer angående införandet af den nya representationsförändringen, var en af de förnämsta faror, som man emotsåg och som hindrade mången att lägga sin röst för förslaget, just fruktan att en viss samhällsklass skulle få för öfverdrifvet inflytande. Deremot invändes från andra sidan, att genom det nya representationsförslagets införande all klasskilnad skulle försvinna och att det vore alldeles gifvet att landsbygden, i stället för att välja uteslutande mindre jordbrukare, skulle utse, hvar och en kommun inom sitt område, de dugligaste, klo-kaste och mest ansedde män, och sålunda representationen få den karakter, som önskvärdt vore. Huru detta slagit ut, sedan representationen verkat och valen forgått och stadgat sig under loppet af 20 år, det veta vi. Det är nästan uteslutande mindre jordbrukare och deras gelikar, som för närvarande utgöra landsortens representanter i Andra Kammaren. Såsom man kunde vänta, är det också deras gemensamma materiella intressen, som sammanhålla dem och drifva dem framåt att eröfra nya och stora fördelar och företräden åt sin klass. Deri ligger ingenting abnormt, utan det är fullt normalt. Så skulle det gå, och så gick det. Ingenting annat var att vänta.

Nu fruktar denna klass, att andra, som hafva olika intressen, säkerligen mycket mera spridda, skulle få för stort inflytande, och för att förhindra detta, har detta förslag framkommit. Men den fara, man fruktar, lär väl icke vara så stor. Nog kunna landtmännen i lugn ännu motse en lång tid. Det är alldeles felaktigt, att här beräkna proportionerna geometriskt. Aritmetiskt böra de beräknas. Ingen omröstning sker efter viss proportion mellan de olika partierna. All omröstning afgöres genom enkel majoritet och sker per capita. När representationsförslaget först tillämpades, hade landtmännen i Andra Kammaren en afgjord majoritet af 80 röster. Nu äro de ängsliga och oroliga, därför att de icke hafva mer än 71 rösters öfvervigt. Men det är icke någon fara för ett parti, som har en sådan majoritet

*Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

*Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

i hvarje fråga, der det ville begagna sig^s deraf; och det begagnar sig deraf också ganska flitigt. Nu säger man, att faran ligger deri, att en förändring om någon tid skulle kunna inträffa, ja, när städernas invånare ökats med 710,000 invånare, under det att landtkommunerna stått stilla. Den faran synes icke vara nära förestående och kan icke gifva skäl för yrkandet att nu nedsätta städernas representantantal. Städerna hafva visserligen vuxit fortare än landsbygden, men de hafva dock nu, jemförda med landsbygden, endast 9 flera representanter än för 20 år sedan. Här föreligger således icke någon berättigad anledning till farhåga. Frågan gäller ock, såsom redan af föregående talare blifvit framhållet, egentligen att skaffa landtmannapartiet ett obestriddt afgörande i hvarje gemensam votering om statsanslag, beviljning och alla riksbankens angelägenheter.

Det har sagts, att det vore onaturligt, att antalet af de stora städernas representanter tillväxer i så hög grad. Det vill jag till en del medgifva, men jag kan icke finna, att det är ett praktiskt och förståndigt sätt att afhjelpa detta, som här ifrågasättes. Visserligen existerar ett sätt att fixera förhållandet mer än förut, som herr vice talmannen förordat och som jag skulle kunna gilla; men jag tror icke, att detta förslag kan vinna Riksdagens bifall, och därför lönar det icke mödan tala derom. Jag vet ingen annan utväg än att afslå den nu gjorda framställningen och tänka på, om man vill gå någon annan väg sedermera genom inrättande af nya valområden o. s. v. Den saken får man taga i betraktande, när förslag derom framläggas, och man får se hvart det pekar. Men utom denna nya strid att söka blifva af med en hop stadsrepresentanter börjar en annan strid, som heter nedsättning af census, och den kan lätt taga mycket stark fart och betydliga dimensione och influera på kammarens sammansättning.

Jag yrkar afslag.

Herr Bergius: I utskottets betänkande anföres, hurusom herr justitiestatsministern vid föredragningen af förslaget till nu gällande riksdagsordning den 5 januari 1863 yttrade, bland annat, följande: "I afseende å antalsförhållandet emellan landets och städernas representanter är antagen enahanda grund, som följts vid landstingens bildande, så att enligt regeln en folkmängd af 20,000 på landet och 10,000 i staden skulle berättiga att till denna kammare sända en representant". För min del har jag icke kunnat tolka detta yttrande på annat sätt, än att man utgått från den grundsats, att städerna skulle i förhållande till folkmängden få en dubbel representationsrätt mot landsbygden. Det stälde sig emellertid redan från början något fördelaktigare för städerna till följd af deras hastigare tillväxande folkmängd. Såsom en föregående talare riktigt anmärkt, är förhållandet mellan antalet riksdagsmän i Audra Kammaren och folkmängden för närvarande för landsbygden 1 för 26,560 och för städerna 1 för 10,734. Denne talare yttrade jemväl, att man icke borde fästa uteslutande afseende vid folkmängden, utan äfven vid de röstberättigades antal i förhållande till antalet riksdagsmän, som skulle väljas, en

utgångspunkt som jag för min del vill acceptera; men jag kommer dervid icke alldeles till samma resultat beträffande siffrorna, som han gjorde. Här har nyligen utdelats statistiska centralbyråns redogörelser angående valrätt till Riksdagens Andra Kammare år 1885, och om man der ser efter de röstberättigades antal, med vederbörligt afdrag för de mer än en gång räknade, ställer sig förhållandet mellan antalet röstberättigade, hvilka erlagt sina kommunalutskyldor och sålunda voro i faktisk utöfning af rösträtt, och antalet riksdagsmän i Andra Kammaren på följande sätt. På landet var antalet röstberättigade 233,743, hvilka egde välja 146 riksdagsmän. Sålunda kommo på hvarje riksdagsman 1,601 röstberättigade. I städerna funnos 48,369 röstberättigade, hvilka egde utse 45 riksdagsmän, således för hvarje riksdagsman 645 röstberättigade. För Stockholm särskildt utsågos 21 riksdagsmän, och utgjorde antalet röstberättigade 12,427; således 591 för hvarje riksdagsman. Häraf finner man att, om man utgår från denna utgångspunkt, förhållandet ställer sig ännu fördelaktigare för städerna, än om man jemför folkmängden och antalet riksdagsmän.

Det har blifvit anmärkt mot utskottets förslag, att man minskat antalet representanter endast för de stora städerna. Inom utskottet var äfven fråga om att för de medelstora och mindre städerna ändra folkmängdssiffran. Men om denna bestämts t. ex. till 15,000 i stället för 10,000, skulle följden deraf antagligen blifvit, att åtskilliga städer, som vid det nya representationsskickets första tillämpning utgjorde egna valkretsar, skulle blifvit förenade med andra valkretsar. Detta ansåg man vara hårdt och obilligt, hvarför man utgick från den synpunkt att icke göra någon förändring beträffande de städer, hvilka hade en folkmängd mellan 10,000 och 20,000 invånare. Men när dock enligt utskottets förmenande ett missförhållande uppstått mellan städerna och landsbygden, och man ville rätta detta, fans ingen annan utväg än att inskränka de större städernas representationsrätt; och dertill ansåg man så mycket större skäl förefinnas, som det är klart, att ett större samhälle, som skickar flere representanter, derigenom får ett större politiskt inflytande än flera mindre städer, hvilka tillsammans skicka ett lika stort antal representanter. Ett större samhälle, som t. ex. skickar 10 representanter, får naturligtvis större inflytande än 10 småstäder, som skicka hvar sin representant.

Mellan utskottets förslag och reservationen är ju i principen ingen skilnad. Reservanternas förslag skiljer sig från utskottets endast genom det stadgande som tillagts, att de större städerna skulle under vissa förhållanden bibehålla sitt representantantal oförändradt. Men deremot synes mig att man kan anmärka, att, om ett missförhållande uppstått, man icke bör genom dylikt undantagsstadgande fastslå det samma.

Här har också talats om att det vore fara för, att antalet representanter för städerna komme att minskas, och Första Kammarens inflytande derigenom äfven inskränkas. Häremot vill jag först och främst anmärka, att om antalet i Andra Kammaren minskas, men i Första Kammaren bibehålles oförändradt. Första Kammarens inflytande skulle

Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
Forts.)

ökas, icke minskas. Och vidare vill jag erinra, att, då man talar om att Första Kammaren skulle hafva sina naturliga bundsförvandter i representanterna för städerna, åtskilliga tecken tyda på, att man här i missräknat sig.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Hallenborg: Såsom herrarne hafva sig bekant, har frågan om inskränkning i stadsrepresentanternas antal vid flera riksdagar varit väckt och äfven förekommit till behandling inom utskottet, men utskottet har icke åt de förslag, som hittills varit väckta, egnat någon uppmärksamhet, utan helt enkelt afstyrkt dem, enär de varit så exklusiva, att utskottet icke funnit skäl att vid dem fästa något afseende. Vid innevarande års första riksdag har frågan framkommit på helt annat sätt än förut, och utskottet har ansett sig böra egna deråt synnerlig uppmärksamhet. Jag kan icke annat än beklaga, att detta förslag blifvit väckt vid innevarande års riksdag, då det är lätt att tänka sig att en af de största anledningarna dertill varit missnöje öfver åtskilligt, som icke bort inverka på detta förhållande. En grundlagsändring bör ega rum under normala och lugna förhållanden och icke ske förhastadt. Hvad åter angår den anmärkning, som framstälts, att Riksdagen skulle gjort sig skyldig till kontraktsbrott genom att antaga den föreslagna förändringen i afseende å städernas representantantal, kan jag icke finna att en sådan beskyllning är befogad. Ingenstädes finnes föreskrifvet, huru stort antalet skall vara eller i hvilken proportion det skall stå till antalet af landsbygdens representanter. Visserligen har en ungefärlig grund bestämts för utseendet af städernas och landsbygdens representanter, men denna bestämmelse hindrar ingalunda Riksdagen att fullkomligt fritt vidtaga sådana förändringar, som äro af behofvet påkallade. Men lika litet som jag kan godkänna, att Riksdagen icke skulle vara härtill berättigad, lika litet kan jag finna, att Riksdagen är skyldig att reducera antalet representanter för de stora städerna, om detta antal finnes för stort, till samma norm som vid det nya statsskickets införande.

För min del kan jag icke undgå att finna att, då det visat sig, att antalet representanter från de stora städerna för hvarje år stigit allt mer och mer; det är på tiden att göra en ändring; och då frågan nu blifvit derom väckt, har jag ansett det vara min pligt att söka i hvad på mig ankommer göra denna frågas lösning så rättvis som möjligt. Jag har icke kunnat vara med om att reducera det nuvarande antalet stadsrepresentanter, ty detta skulle vara en stor orättvisa, men deremot har jag visserligen ansett, att antalet bör begränsas. Genom det förslag, som af reservanterna framstälts, har man velat förekomma, att städernas representantantal, som nu finnes, komme att minskas, men att å andra sidan detta antal icke kom att ökas i samma proportion som hittills, i den mån städernas folkmängd tillväxer. Några talare synas icke riktigt hafva förstått reservanternas mening. Afsigten med reservationen har varit, att de städer, som för närvarande ega rättighet att utse ett visst antal representanter, skulle få bibehålla dessa, men att representantantalet icke komme att ökas,

äfvén om folkmängden tillväxte, men väl att reduceras, om folkmängden minskas, till dess denna kommit till de siffror, som i utskottets betänkande angifvas. Det är visserligen sant, att det möjligen icke är i så hög grad angeläget, att frågan blir nu afgjord, men jag tror att det vore klokt att vid detta tillfälle gå in på det förslag, reservanterna framställt, emedan man då något så när vet hvad man har att rätta sig efter. Denna fråga, liksom så många andra, kommer säkerligen att oupphörligen återkomma, och det kan lätt hända att framdeles ett beslut kommer att fattas, hvilket vore långt ofördelaktigare än detta. Jag får därför anhålla, att kammaren gifver sitt bifall åt det förslag, som herr vice talmannen framställt.

*Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Herr Wærn, Carl Fredrik: Här har talats mycket om grunden för städernas rätt att vara representerade i större proportion till folkmängden än hvad förhållandet är med landsbygden. Den förste ärade talaren sade mycket riktigt, att olika d. v. s. stridiga intressen finnas icke här. Alla vilja vi ju, i stort sedt, fosterlandets väl. Men *särskilda* intressen finnas deremot och *särskilda* sakförhållanden, som fordra all möjlig aktsamhet, då det gäller att derom fatta beslut. Vi sitta väl icke här för att strida om magten, utan i främsta rummet för att vinna den största möjliga sakkunskap vid afgörandet af ärenden, viktiga för svenska folket.

Huru skulle det gå, om landsbygdens målsmän blott för en enda dag skulle öfverlemnas åt städernas representanter att afgöra ärenden rörande landsbygdens särskilda förhållanden? Då skulle ju möjligen stora misstag kunna komma att begås. På samma sätt, om åt landsortens representanter öfverlemnades att afgöra en mängd saker, om hvilka blott i städerna kan påräknas erforderlig sakkunskap. Det måste finnas representanter för städerna såväl som för landsbygden, och icke blott några få, utan så många, att de utöfva ett väsentligt inflytande på riksdaysärendena. Det är en bestämd princip, som vid hvarje representationsförslag och i synnerhet uti det, som antogs år 1866 genomförts, att nemligen städernas representationsrätt skulle vara större med hänsyn till invånareantalet än landsbygdens, ty om man uteslutande gick efter invånareantalet, skulle städerna försvinna i betydelse. Då är frågan, huruvida det verkligen har inträffat så stora förändringar derigenom att städernas representantantal ökats med 9, att det nu skulle vara högst nödigt och nyttigt att göra en förändring.

För min del måste jag erkänna, att jag icke kan tro att det är de 9, som verka en så stor oro, utan snarare tanken på framtiden, och då springer denna tanke så lätt in på en ett eller annat hundratal år aflägsen framtid. Men om de förhållanden, som då kunna råda, är ju alldeles icke frågan, utan den gäller endast, huruvida det är nödigt eller nyttigt att *nu* göra den föreslagna förändringen.

En talare, tillhörande konstitutionsutskottet, har gjort åtskilliga beräkningar öfver de röstberättigades antal, och han påstod, att om man ser derpå, skulle det slå ändå sämre ut för städerna. Jag har också gjort sådana beräkningar, men har icke kunnat komma till samma resultat. Jag har granskat valstatistiken mera i detalj och

Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

jag har dervid funnit att, hvad de röstberättigades antal angår, påståendet att städernas och i synnerhet de stora städernas röstöfvervigt skulle vara så stor är långt ifrån allmänt giltigt. Här är t. ex. Karlskrona. Det finnes flera röstberättigade i denna stad, än i någotdera af Blekinge fyra härad, som hvardera dock, likasom staden, utser en riksdagsman. På samma sätt med flera andra städer.

Det finnes domsagor, der de röstberättigades antal icke uppgår till mera än några få hundra, t. ex. i Villåttinge till 394 och i Jönåkers till 563, under det att medeltalet för hvarje af de största städerna är högre, för Stockholm t. ex. 621. Med många andra härad är ett liknande förhållande. De hafva färre röstberättigade än hvad flere af de större valkretsarne för städerna hafva. Och nu vill man på en gång öka antalet röstberättigade, som hafva att välja en representant, så att i stället för 939, hvilka nu i Stockholm välja en representant, skulle det blifva 1,414, i stället för 770 i Gefle skulle det blifva 1,539 o. s. v., under det att motsvarande antal är i många domsagor betydligt mindre.

Jag kan icke på minsta sätt inse nyttan eller nödvändigheten häraf, och en så stor sak behöfver väl i all synnerhet vara på förhand något utredd.

En mängd förslag hafva väckts, men det ena har icke varit det andra likt. De förslag, hvilka nu framställts, äro helt olika dem, som framkommit vid föregående riksdagar.

Det yttrades att utskottet har funnit, att de små städerna borde få gå oberörda af den föreslagna minskningen. Men med afseende på de stora städerna fans ingen annan utväg.

Hvad bevisar nu ett sådant yttrande? Jo, att saken beklagligtvis ej är öfvertänt eller utredd. Här har det föreslagits många olika sätt att gå till väga. Men besynnerligt förefaller det att börja med siffran 10,000 och sedan öka den efter 15,000, men dervid icke efter verkliga folkmängden, utan först efter afdrag af de 10,000, och sedan dela. Ett verkligt konstigt system.

Dock, det tarfvar utredning. Mitt hufvudargument emot att förklara detta förslag hvilande är: att det icke kan betraktas annorlunda än såsom en strid om magten. Somliga tycka att det icke går fort nog med grundskatternas afskrifning, andra att det går för långsamt med tulltaxans förändring. Men detta är ju temporära saker, som icke böra inverka på åsigten om Riksdagens sammansättning. Den saken afser en vidt aflägsen framtid, en period, då med all säkerhet grundskatterna för länge sedan blifvit afskrifna. Och den strid, som nu pågår om ändringar i tulltaxan, är en strid blott för stunden. Kan det då vara skäl att af sådana anledningar vilja göra en så stor grundlagsförändring, som här nu är ifrågasatt?

Är det icke skäl att i en så vigtig sak gifva något akt på tid och omständigheter? Grundlagsändring är en sak, som fordrar mycken betänksamhet, och därför skola ju förslag derom vara hvilande. Väl vet jag att det blott är till dess ny lagtima riksdag inträffar efter det att nya val till Andra Kammaren egt rum, och då sådana val i höst skola ega rum, är det fullt grundlagsenligt att en fråga nu göres

hvilande och i nästkommande januari månad slutligen afgöras. Så var det också innan nya riksdagsordningen antogs. En urtima Riksdag kunde godkänna en grundlagsändring, föreslagen på en lagtima riksdag. Men nog ligger det i grundlagens anda, att beslutet bör noga öfvervägas. Derför skola också nya val hafva försiggått, på det att man under tiden må kunna tänka öfver saken. Men huru är det nu? Innan vi ännu hunnit hvila oss efter januari-riksdagen, kommo de nya valen med sina häftiga agitationer, så nya val i höst igen, hvarefter vi vid nästa års riksdag skola vara beredda att afgöra, huruvida detta förslag är det allra bästa, som kan uttänkas. Jag fruktar att tiden ej räcker till derför. Och icke heller torde, under det sinnena äro upprörda af de skarpt mot hvarandra stående partiintressena, en sådan viktig fråga lämpligen kunna afgöras. Det vore knappt tänkbart annat, än att dessa förhållanden skulle betydligt inverka på utgången af denna fråga.

Tager jag frågan för sig sjelf i betraktande och ser till huru den kan gestalta sig i en framtid, så finner jag den i allt fall för stor för att kunna så behandlas. Men ännu en omständighet. Är det nyttigt om opinionen i landet skulle finna, att vi här hufvudsakligen strida om magten, och att det är vår förnämsta sysselsättning? Kan det annat än leda till nedsättning af den aktning, på hvilken Riksdagen alltid borde kunna göra anspråk? Och dessutom skulle detta bidraga till att ytterligare uppröra folkklidelserna.

Jag anser sålunda tiden vara ytterst illa vald för genomförande af en sådan förändring som denna, och dessutom anser jag den i sig sjelf icke så nödvändig eller nyttig, som det fordras, då det gäller en förändring af grundlagen.

Jag yrkar afslag.

Herr grefven och talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande klockan 7 e. m.

Herr Björnstjerna: Om man kastar en blick på de tabeller, som medfölja betänkanudet och hvilka i dag ytterligare blifvit kompletterade med det ark, som finnes här på bordet, skall man inbenta af tab. 3, att medeltalet valberättigade på landsbygden utgjordes år 1866 af 26,794 personer mot 27,560 år 1887. I förhållande till folkmängden står alltså landsbygden nu i en gynsammare ställning än vid första riksdagen.

För städerna är deremot förhållandet alldeles tvärtom. År 1866 utgjorde antalet 9,035 personer, men för närvarande komma i städerna 10,734 personer på hvar riksdagsman, hvadan städernas ställning blifvit ej obetydligt försämrad, i förhållande till folkmängden och i jämförelse med den första riksdagen. Skulle utskottets förslag antagas, och städernas representanter minskas från 75 till 62, komma städerna att få en representant för 12,985 invånare i stället för 9,035, som det var 1866, följaktligen en försämring för städerna af 43 procent.

Af tab. 9 finner man att proportionen emellan antalet af landsbygdeus och städernas representanter i Andra Kammaren för närva-

*Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

*Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

rande utgör på landsbygden 66,06 procent och i städerna 33,94 procent, hvadan landsbygdens representanter visa en öfvervigt af ungefärligen 100 procent, eller dubbla antalet. Är nu icke detta tillräckligt? Är det nödvändigt att öka denna öfvermägt ännu mera genom att minska antalet stadsrepresentanter? Jag kan för min del icke finna att det är lämpligt, att man i en representation gifver en klass ett så öfvervägande inflytande, att de andra mot den betyda ingenting.

Gå vi till tab. 12, finna vi att stadsrepresentanterna i Andra Kammaren för närvarande äro 75, hvilka enligt utskottets förslag skulle reduceras till 62. Första riksdagen vore de 55.

Herr Nilsson vill nu i sin motion sätta ned dem till 48, herr Ljungman till 43 och herr Nils Petersson till 41. Men vore väl detta rättvist? Är det icke snarare ett uppenbart hån att komma fram med något sådant?

Då representationsförslaget antogs, uttalades såsom en af de allra största betänkligheterna deremot, att en enda klass, den som då hade säte i bondeståndet, skulle blifva för mächtig i den nya representationen. Man sökte bot derför genom att gifva åt städerna en högre valrätt i förhållande till folkmängden. Det är nu detta, man till stor del vill fränrycka städerna. Denna trygghet, denna säkerhetsbake vill man undandraga. Det skulle vara i högsta grad beklagligt, om denna kammare skänkte sitt samtycke till något sådant. Det öfvervalde från landtmannapartiets sida, som man befarade, har blifvit verklighet, och huru har väl detta parti i Andra Kammaren begagnat magten? Endast i sällsynta fall har ens någon stadsrepresentant der lemnats plats uti något utskott, oaktadt man väl icke lär kunna påstå, att de i kunskaper och förmåga äro landtmännen underlägsna.

Denna hemmansegarepartiets öfvermägt i Andra Kammaren söker partiet att utsträcka äfven till denna kammare genom att besätta landstingen, och genom dem Första Kammaren, uteslutande med sina meningsfränder. Alltså synes ingen fara hota från stadsrepresentanternas sida, utan just från den motsatta sidan.

Den större valrätten för städerna var, såsom redan flera gånger blifvit framhållet, ett af grundvilkoren för representationförslagets antagande, och någon förändring bör väl icke dermed vidtagas förr än det visat sig, att några allvarsamma olägenheter följt af denna städernas större valrätt. Men ingen lär väl kunna påstå att så inträffat. Att den öfvervägande majoriteten i Andra Kammaren blifvit i någon ringa grad förminskad kan åtminstone icke jag anse vara någon olägenhet. Skulle folkmängden ensam vara afgörande, då vore ju allmänna val det enda rätta. Men så långt hafva vi lyckligtvis ännu ej kommit. Hvad man bör eftersträfvat är, att icke en klass varder öfvermäktig inom representationen, utan att alla större intressen i samhället må i sin mån kunna göra sig gällande. Hvad stadsrepresentanterna i Andra Kammaren beträffar, hafva de varit Första Kammarens bästa bundsförvandter, och när denna kammare understundom lyckats i de gemensamma voteringarne genomdrifva ett anslag uti nä-

gon vigtig fråga, särskildt för vårt försvar, har det skett tack vare stadsrepresentanterna i Andra Kammaren.

Det vore därför i högsta grad olyckligt att biträda ett förslag, hvarigenom dessa representanters antal skulle förminska. Icke heller bör det förbises, att bland ledamöterna af Andra Kammaren stadsrepresentanterna vanligen varit de främste målsmännen för de orepresenterade klasserna. Om någon gång valen till stadsrepresentanter utfallit mindre lyckligt, kan det väl heller icke påstås, att icke detta jemväl ofta varit förhållandet på landsbygden, der valen många gånger lemnat åtskilligt öfrigt att önska.

Högst olyckligt vore det i sanning, om en tillfällig misstämning i följd af utgången utaf en viss ekonomisk fråga skulle kunna inverka på en eller annan ledamot i denna kammare, som eljest alltid motsatt sig alla dylika tilltag. Att nu vid denna riksdag antaga ett sådant förslag vore äfven i högsta grad olämpligt, då sinnesstämningen är upprörd af andra anledningar, och när denna fråga sålunda kunde blifva grundlag inom 8 månader. En vigtig grundlagsförändring bör lugnt och moget öfvervägas och icke beslutas under intrycket af en ögonblicklig misstämning.

Herr vice talmannen har i kraftiga ordalag framhållit, hurusom det vore ett politiskt misstag af allvarligaste art att antaga utskottets förslag. Jag kan ej finna annat än att dessa ord äfven äro i viss mån tillämpliga på den reservation, han sjelf afgifvit. Om än denna för ögonblicket gjorde orättvisan mindre påtaglig än utskottets förslag, så blefve resultatet i framtiden alldeles detsamma. Om man äfven besinnar, att t. ex. Norrköping vid slutet af 1885 hade 28,503, Jönköping 19,344 och Karlskrona 19,127 invånare, så är det ju ganska sannolikt, att en eller flera af dessa städer redan öfverskridit gränsen, som i höst berättigar dem att välja ännu *en* ledamot till Andra Kammaren. Denne skulle alltså då vara med vid denna frågas afgörande. Men om då reservantens åsigt ginge igenom, hvilket blefve då den eller de nyvaldes öde? Der står nemligen, att "städer, som vid 1885 års slut hade och fortfarande hafva en folkmängd af minst 20,000 invånare". Men det borde väl heta "städer, som vid detta grundlagsbuds slutliga antagande hade" etc.

Det vore väl alldeles orimligt att kassera dem, som nu i höst väljas för 3 år, därför att man antagit ett grundlagsförslag, hvarigenom deras val blifvit ogiltigt.

I en sak är jag ense med utskottets ledamöter, nemligen att antalet representanter bör på ett eller annat sätt begränsas. Ty det går icke an att antalet kanske växer ut till 1,000 eller derutöver, utan förr eller senare måste därför sättas en gräns, men denna bör gälla båda kamrarne. Ty att nedsätta stadsrepresentanternas antal endast i Andra Kammaren vore i högsta grad olyckligt, och dertill kan åtminstone jag ej gifva min röst.

Hvad grefve Strömfeldts reservation beträffar, kan jag ej finna att den på något sätt skulle hjälpa stadsrepresentanterna.

Följden blefve endast ett mycket större antal landrepresentanter, och derpå vunne ju städerna ingenting. Det enda, som möjligen

*Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

*Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

skulle kunna göra mig beredvillig att lemna denna reservation mitt understöd, vore, att om densamma antages, skulle man genast få ett tjugu- eller trettiotal flere ledamöter i Andra Kammaren, hvilka det blefve alldeles omöjligt att inhysa i kammarens nuvarande lokal, hvarför ock i den omständigheten skulle kunna erhållas ett kraftigt stöd för antagande af Kongl. Maj:ts proposition om nytt riksdagshus, hvilken nu ligger på bordet.

För min del yrkar jag afslag.

Friherre De Geer: Redan för flera år sedan har jag i denna kammare uttalat den åsigten, att en begränsning af riksdagsmännens antal skulle komma att visa sig behöflig, och att denna begränsning lämpligen skulle kunna ske utan mera ingripande förändringar af grundlagens hufvudgrunder än att höja de folkmängdssiffror, som betinga valen af riksdagsmän. En allt för mångtalig riksförsamling har likaväl, som en alltför fåtalig sina olägenheter. Öfverläggningarne och riksdagarne blifva längre utan ökad säkerhet för mera mogna beslut och kostnaderna större, deri inberäknad kostnaden för ett nytt riksdagshus, som den siste talaren antydde. För min del tror jag att antalet ledamöter i Andra Kammaren nu nått den höjd, att man bör vara betänkt på att förebygga, att denna ökning kommer att tillväxa med samma hastighet som hittills. Det enklaste och, om man utslutande ser på det bestående, äfven det riktigaste vore att söka sådana siffror, som åstadkomma lika stor inskränkning eller begränsning för alla valkorporationer.

Men oafsedt svårigheten att finna sådana siffror utan att upphäfvu sambandet emellan kommunerna och riksdagsmannavalen, tror jag icke att man på detta sätt skulle kunna komma till ett fullt tillfredsställande resultat, hvilket sedermera i en framtid kunde läggas till grund för de vidare inskränkningar, som då kunna blifva behöfliga på alla håll.

Då i den nuvarande riksdagsordningen infördes det stadgandet, att i allmänhet en folkmängd i städerna af 10,000 personer skulle hafva rätt att välja en riksdagsman mot en folkmängd på landet af 20,000, anfördes därför i motiven och på andra håll många skäl. Det hufvudsakligaste var måhända att söka åstadkomma en motvigt mot den klass på landet, som genom den nya riksdagsordningen skulle få ett allt för stort inflytande. Men äfven andra skäl finnas, såsom t. ex. valrätten till landstingen. Halfva folkmängden i städerna har här lika stor valrätt, som den dubbla på landet. Och vidare att i allmänhet det kan antagas, att såväl bildning som förmögenhet äro mera koncentrerade i städerna. Huru konstanta dessa förhållanden än må vara, kan man dock icke säga, att de precis betinga den siffra, enligt hvilken städerna skola hafva dubbelt större valrätt än landsbygden, lika litet, som jag kan instämma med den förste talaren deruti att dessa grunder i vår riksdagsordning äro att anse såsom ett kontrakt, hvilket icke rättvisligen kan ändras. Nu har inträffat, såsom utskottet i sitt betänkande närmare visar, att de stora städerna hafva ofantligt hastigt tillväxt i befolkning, och om denna ojemnhet

i tillökningen fortgår, hädanefter som hittills, hvilket är ganska sannolikt, skall otvivelaktigt förr eller senare ett verkligt missförhållande uppstå.

Någon jemkning här torde därför vara billig, särskildt i den mån, som de stora städernas tillökning i folkmängden är beroende på inflyttning af fabriks- och andra arbetare, som i allmänhet kunna anses likställiga med arbetarne på landet.

Om det nu vore fråga om att stifta en alldeles ny lag, då skulle jag för min del icke hafva så mycket att erinra mot utskottets förslag, enligt hvilket en folkmängd i städerna af 15,000 personer betingar en riksdagsman, mot 20,000 på landet. Jag tror att detta förhållande skulle, åtminstone i längden, blifva tillräckligt gynsamt för städerna, och Första Kammaren skulle icke i viktigare anslagsfrågor behöfva komma att sakna det påvisade understödet af stadsrepresentanterna. Men om, såsom här af en talare ansågs sannolikt, census komme att nedsättas, torde det vara ganska ovisst, huru långt stadsrepresentanterna komma att votera med Första Kammarens majoritet. Helt annat, än då frågan gäller att stifta en ny lag, är att ingripa i det bestående på bekostnad af vissa valkorporationer och på en gång beröfva dem en stor del af det antal representanter, som de för närvarande äro berättigade utse. Då framträder det förhatliga deruti, att det ej skipats lika rätt åt alla.

De skäl, som tala för en begränsning af antalet ledamöter i Andra Kammaren, äro dessutom icke nu trängande. Ännu kan ledamöternas antal i Andra Kammaren icke anses allt för stort, utan till och med få någon tillökning. Men just för att man aldrig skall behöfva träda till en förhatlig partiel strykning, bör man i tid vidtaga åtgärder, som åstadkomma en gräns mot ökningen. Detta sker både mest naturligt och mest rättvist på det sätt, som i allmänhet iakttages vid stiftande af ny lag, att man icke gifver den retroaktiv verkan.

Så hafva också reservanterna från Första Kammaren tänkt i detta fall. De vilja lagstifta för framtiden utan att förnärma någons nu bestående rätt. Jag finner dem likvisst härvid ej hafva förfarit fullt konsekvent, enär de lagt 1885 års folkmängd till grund för det antal representanter, som de större städerna fortfarande skulle vara berättigade att utse, då likväl, innan en sådan grundlagsförändring skulle komma till stånd, sådana val skett efter 1886 års folkmängd, och det sålunda kunde hända, att en minskning inträffade för vissa städer.

Men förnämsta betänkligheten mot såväl reservanternas som hvarje annat grundlagsförslag, som nu framställts, finner jag ligga deruti, att tiden ej är lämplig för vidtagande af förändringar i grundlagen under en politiskt upprörd tid, då tillfälliga syften, som icke böra få göra sig gällande vid grundlagsändringar, möjligen skulle här kunna bidraga till afgörandet.

Jag framställer icke något yrkande, men vill tillkännagifva, att i valet emellan bifall och afslag å konstitutionsutskottets förslag jag för min del kommer att rösta för afslag, emedan jag anser detsamma

*Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

innebära en orättvisa eller åtminstone ett alldeles obehöfligt våld emot de stora städerna.

Detta anförande mottogs med bifallsyttringar.

Friherre Klinckowström: Då diskussionen i denna fråga redan varat i flera timmar, så hoppas jag kunna fatta mig ganska kort. Jag mins mycket väl, när 1865 års riksdagsordning åstadkoms. Detta möjliggjordes endast genom en kompromiss mellan olika vid riksdagen representerade samhällsklasser. Vi veta mycket väl, att borgarståndet i och med denna öfvervigt vid valen till Andra Kammaren fick sig tilldeladt ett oberättigadt stort inflytande på dessa val.

Presteståndet fick, såsom bekant är, sig tillerkändt det s. k. kyrkomötet, som verkligen utgör en stat i staten och som icke synes mig kunna hafva något fullt berättigande. Ridderskapet och adeln fick endast skalet af den frukt, som delades mellan de öfriga samhällsklasserna, och det var det s. k. adelsmötet, som saknar all politisk betydelse. Den bästa biten af frukten fick otvifvelaktigt bondeståndet. Men det fins ett korrektiv mot detta, och det ligger i att införa en allmän rösträtt. Jag har i motionsväg för flera år sedan framhållit denna sak, och jag vidhåller den frågan, såsom den bästa och enda rättvisa lösningen gent emot den stora massan af folket, som nu är politiskt rättslöst, men som borde hafva någon rösträtt vid val af ledamöter i Andra Kammaren. Hvad städernas röstöfvervigt beträffar, som nu är föremål för denna diskussion och det förslag, som konstitutionsutskottet framlagt för kamrarna, så kan väl ingen neka till, att denna öfvervigt är både orättvis och obehöflig. Visserligen hafva åtskilliga talare här jemfört städernas rösträtt med landtkommunernas och sagt, att den enes är ungefär dubbelt så stor som den andres. Men om man med någon uppmärksamhet läser 13 § riksdagsordningen, så finner man att det förhåller sig på ett helt annat sätt. När en landtkommun *kan* hafva en befolkning af ända till 40,000 invånare och ändå icke får utse mer än en medlem af Andra Kammaren, så kunna de mindre städerna, förenade i grupper, mine herrar, om tillsammans, icke mer än 6,000 invånare, behålla sin rättighet att utse en ledamot i Andra Kammaren. Denna proportion är således $6\frac{2}{3}$ mot 1, som utmärker landtkommunernas rätt. Jag tror icke att någon i denna kammare skall finna någon rättvisa uti att så sker hvad städerna beträffar. Ty om också den större förmögenheten och intelligensen förekommer inom städernas rämärken, så får man äfven komma i håg, att man derinom finner en population, som till beskaffenheten och sina syften är vida sämre än den, som kan uppsparas på landet. Det kan nemligen icke undvikas, att bland städernas befolkning är samlad så mycken moralisk smuts, att något ditåt icke förekommer på landsbygden. Men att all denna politiska och moraliska smuts dock skall räknas med vid bestämmandet af städernas valrätt till Andra Kammaren, det finner jag fullkomligt oberättigadt. Det är på den grunden jag helst skulle hafva önskat, att ingen skilnad hade gjorts mellan städernas och landsbygdens folksiffra med afseende på

rättigheten att utse ledamöter i Andra Kammaren. Men då nu så har skett, kan jag icke neka till, att hvilket förslag, som än här blir framställt och som kan hafva utsigt att lyckas gå igenom, det skall åtminstone erhålla min röst. Tills vidare kommer jag således, emedan jag anser att detta förslag ännu har största chance för att gå igenom i denna kammare, att yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag.

*Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Friherre von Essen, Reinhold: Den snabba tillväxt, som under de senare åren kännetecknat städernas befolkning, har slutligen blifvit så stark, att man numera med någorlunda approximativ säkerhet kan beräkna den tid, då städernas representanter skola uppgå till lika antal som landsbygdens och till slut alldeles öfverflygla dem. Vid sådant förhållande lär väl icke kunna nekas, att det förr eller senare blir nödvändigt att företaga en förändring, på det att icke ett sådant missförhållande må kunna inträffa, ett missförhållande som vid tiden för nationalrepresentationens ombildning väl icke af lagstiftaren kunde förutses att så snart vara för handen. Frågan blir då, när tiden vore inne för en sådan förändring. För min del omfattar jag utskottets åsigt, att ju längre man dröjer dermed, desto mera skola svårigheterna ökas, och utskottet har trott, att det vore skäl att nu hörsamma de många röster, som i landsorten höjts för en förändring i detta syfte.

Utskottets förslag har nu klandrats af många talare, och de hafva ansett det i hufvudsaken vara för våldsamt och obilligt. Men pluraliteten inom utskottet har kommit till detta resultat just på grund af hänsyn till billighetens kraf. Man ville t. ex. icke frångå de städer, hvilka nu hafva att sända blott *en* representant, d. v. s. de, som hafva 10,000 invånare, den rättighet, som de nu hafva. Icke heller ville man rubba de bestämmelser, som röra småstäderna, emedan indelningen i valkretsar redan nu ofta nog medför ganska många olägenheter, hvilka, om dessa städers representationsrätt inskränkes, ytterligare skulle ökas. Då återstå de större städerna, och för billigheten att sträcka förändringen blott till dem talar just den omständigheten, att det varit från dessa städer som den oerhördt starka tillväxten kommit.

Nu hafva några reservanter medgifvit det rigtiga i utskottets förslag, men, då de icke velat, att den nu föreslagna förändringen skulle få återverkande kraft på de städer, som redan valt flere än en riksdagsman, hafva de till förslaget fogat ett tillägg, hvarigenom man skulle kunna beräkna, att om ungefär 10 eller 20 år det nu åsyftade målet vore uppnådt. Men för min del anser jag, att en lagstiftning, der tillämpningen af den lag man stiftat skall inträffa först efter 10 eller 20 års förlopp, icke kan vara den rätta. Dertill kommer, att det nu med rätta öfverklagade missförhållandet under tiden skall fortfares och gifva anledning till det missnöje, som nu allt mera förspörjes. Dessutom medför reservanternas förslag den redan påpekade svårigheten, att det nemligen är baserat på 1885 års folkmängdssifra och således, när det skulle blifva lag, i alla fall skulle frånröfva Stockholms stad en representant.

Här har äfven åtskilligt annat yttrats, såsom t. ex. att vid tiden då representationsförändringen egde rum ett slags kontrakt skulle

*Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

vara ingånget mellan borgarståndet och de öfriga stånden. Om verkligen något sådant varit å bane, kunde det rimligtvis icke gälla annat än att det förhållande, som då existerade mellan städernas och landsbygdens befolkning, fortfarande skulle bestå. Ty svårigen kunde man i detta kontrakt innesluta, att denna oerhörda tillväxt i folkökningen å städernas sida jemväl skulle gifva dem lika oerhörd tillväxt i rättigheter, om de än skulle gå derhän att alldeles öfverrösta landtbefolkningen.

Man har sagt, att industrien bedrifves hufvudsakligen i städerna. Men jag får fästa uppmärksamheten på att under senare tider äfven på landet allt mera uppstått både större och smärre industriella företag.

Jemväl har man åberopat den hjälp Första Kammaren har vid de gemensamma voteringarna af minoriteten i Andra Kammaren. Det är visserligen godt och väl att så är. Men hur länge det skall vara, kan väl vara temligen ovisst. Om för öfrigt den förändring, som konstitutionsutskottet nu föreslår, skulle blifva lag, så rubbas icke det förhållande, som ursprungligen egt rum mellan minoriteten i Andra Kammaren och majoriteten i denna, och jag anser verkligen, att Första Kammaren icke har något att beklaga sig öfver, om den fortfarande får behålla samma minoritet i Andra Kammaren.

För öfrigt hafva en del andra anmärkningar, som här gjorts emot förslaget, blifvit, enligt mitt förmenande, vederlagda, och då jag anser, att ju längre man uppskjuter med denna af mången såsom nyttig och nödig ansedd förändring, desto svårare och dermed äfven våldsammare blir den, när den en gång måste ske, så får jag yrka bifall till konstitutionsutskottets föreliggande förslag.

Herr Stjernspetz: Den förste ärade talaren nämnde om en kompromiss, som vid det nya representationsskicket genomförande skulle ingåtts mellan borgare- och bondeståndet. Flere andre af de föregående talarne hafva jemväl nämnt om detta. Jag vill dock framhålla, att om ännu någon moralisk förpligtelse skulle ligga bakom denna kompromiss, så vore det ingalunda borgareståndet eller städernas representanter, som vid föreliggande frågas behandling skulle kunna åberopa sig å densamma, utan vore det tvärtom landsbygdens representanter, som nu på goda skäl kunde göra det, ty, då representationsförändringen genomfördes, var förhållandet mellan städernas och landsbygdens representanter som 55 till 135. Nu har detta förhållande, såsom bekant, i högst betydlig grad förändrats och håller till och med på att förändras ända derhän, att inom en ganska beräknelig tid antalet af städernas representanter kommer att öfverstiga landsortens. Om nu en sådan kompromiss verkligen förefunnits, måste det naturligtvis ensamt blifva landsortsrepresentanterna som kunna åberopa densamma till stöd för en begränsning af det tilltagande missförhållandet i representationsrätten till Riksdagen, mot hvad förhållandet var vid tiden för nämnda kompromiss.

Emellertid, om vi närmare betrakta saken, skola vi finna, att då det gamla borgareståndet mera reprensederade de borgerliga näringarne, så hafva dessa nu blifvit utträngda af helt andra element från städerna,

och i stället för att representera hufvudsakligen de borgerliga näringarna, representera städerna nu mera egentligen städernas stora intressen i allmänhet. Sålunda har det gamla borgareståndet blifvit utträngdt af sina *egna* efterträdare, och skulle nu en reform ske på detta område, borde det vara en reform blott inom städerna sjelfva.

Här har någon nämnt om att landtmannapartiet skulle vara så farligt och till och med talat om magtmissbruk. Jag har ingen orsak att taga detta landtmannaparti i försvar, hvilket ju dessutom nu är stadt i upplösning. Jag vill endast framhålla, att det är en gifven sak, att ett sådant landtmannaparti alltid skall i någon form existera, så länge de närvarande stora missförhållandena i beskattningen finnas kvar. I samma mån dessa blifva utjemnade, i samma mån kommer äfven det exklusiva landtmannapartiet att försvinna. Innan jag inkom i riksdagen, var jag fullt på det klara härutinnan och jag har därför under hela mitt politiska lif sträfvat efter en sådan utjemning, nöjd med de små framsteg dertill, som blifvit tagna. När man talar om landtmannapartiet och dess magtmissbruk, vill jag dock hemställa till kammaren, om ej landet under dessa tjugutvå år, som förlutit sedan representationsreformen, gjort oerhörda framsteg, och detta, tack vare landtmannapartiet, som häremot kunnat sätta en ganska stark dam. Särskildt vill jag framhålla reorganisationen af embetsverken och de löneförbättringar, som kommit embets- och tjenstemännen till del, äfvensom de flesta vetenskapliga inrättningar, hvilka likaledes rönt ett på det stora hela ganska kraftigt understöd just från detta landtmannaparti, i fullkomlig olikhet mot hvad en del förkättrare påstå. Komma ej fäderneslandets angelägenheter i sämre händer än detta partis, kunna vi vara ganska tacksamma, och råka vi ej ut för större magtmissbruk från städernas öfverhandtagande inflytande i Riksdagen, böra vi kunna känna oss ganska lugna för framtiden.

Då några talare framhållit den betänksamhet, som bör iakttagas vid grundlagsändringar, och att sådana blott då kunna vidtagas, när de äro nödiga och nyttiga, vill jag för min del nämna, att från första stund jag inkom i riksdagen jag ej kunnat rätt fatta orsaken till den stora skillnaden i representationsrätt mellan stad och land, så att för min enskilda del finner jag mig hafva betänkt mig tillräckligt. Jag vill ock i afseende på denna betänksamhet fästa kammarens uppmärksamhet på, att den nu föreslagna förändringen ingalunda går i någon farlig riktning, utan att det tvärtom är just landsbygden, som representerar betänksamheten och att stadsrepresentanterna, som jag tror, icke i det fallet kunna mäta sig med landsortens. Om vi således skulle fästa oss vid betänksamheten i våra öfverläggningar och arbeten, talar denna hänsyn just för en inskränkning i städernas representationsrätt.

Då jag sålunda är med om att borttaga denna, enligt min öfvertygelse, landsförderliga rättighet, får jag dock säga, att jag icke kan följa utskottet i dess förslag att bortskära en rätt, som redan lagligen finnes. Jag ser mera på att en begränsning för framtiden kan deri ega rum, men vill icke, att en rätt, hvaraf städerna redan kommit i praktiskt åtnjutande, borttages. Jag får därför, under det jag *till fullo*

*Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

*Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

instämmer i herr vice talmannens så väl anförande som yrkande, an- hålla om bifall till herr vice talmannens med fleres reservation.

Friherre af Ugglas: Jag skall ställa mig kammarens ganska tydligt förnimbara önskan till efterrättelse och fatta mig så kort som möjligt.

Jag har endast begärt ordet för att tillkännage, att jag icke kan biträda vare sig utskottets eller reservanternas förslag, utan kommer att yrka afslag. Jag gör detta af två skäl, dels emedan jag för min del icke kan vara med om ett enligt min öfvertygelse så orättvist, så våldsamt steg, som det skulle vara att med ett enda penndrag beröfva åtskilliga lifskraftiga framåtgående samhällen den representationsrätt, som hittills enligt grundlagen varit dem tillförsäkrad, och dels medan jag icke anser denna Riksdag, då, man må säga derom hvad man vill, dock vågorna svalla högre än vanligt, vara en lämplig tidpunkt att besluta om en så vidtgående och i våra förhållanden så djupt ingripande förändring som denna.

Dessa äro de skäl, hvarpå jag för min del kommer att yrka afslag på så väl utskottets som reservanternas förslag.

Herr Forssman: Jag anhåller att få åberopa de skäl, som af flere föregående talare blifvit anförda för afslag å utskottets hemställan. Jag tilltror mig ej att härtill kunna foga något af vigt och vill derfor ej upptaga kammarens tid och pröfva dess tålmod.

Jag anhåller att få förena mig med dem, som yrkat afslag.

Herr Stråle, Holdo: Då här redan allt blifvit sagdt, som skulle kunna anföras för den åsigt jag förfäktar, skulle jag kunnat nöja mig med att instämna med friherre De Geer. Men då man såsom jag uti tjuguet år deltagit i riksdagen och nu står på tröskeln att afträda från det politiska lifvet, må kammaren ursäkta, att jag ej lemnar detta tillfälle obegagnadt att uttala en protest mot den extra judiciella bestraffning, man här synes vilja låta de större städerna undergå.

Det må vara sant, att stiftarne af den nu ifrågavarande grundlagen icke tänkt sig, att städernas folkmängd skulle så hastigt tillväxa, som den gjort, och följaktligen antalet riksdagsmän från städerna så hastigt ökas som skett, men det är å andra sidan lika sant, och jag hoppas, att den, som skrifvit denna grundlag, skall vara den förste att erkänna det, att man ej trott, att majoriteten i Andra Kammaren skulle blifva så kompakt ensidig som den visat sig. Jag vågar derfor påstå att, långt ifrån att det varit en olycka att antalet af städernas representanter tilltagit i denna grad, man snarare kan säga, att denna ökning icke varit så stor, som det erfordrats. Det har ej varit blott i anslagsfrågor, som städernas representanter i Andra Kammaren befunnit sig i en försvinnande minoritet. Tyvärr har enahanda missförhållande rådt i många andra och viktigare frågor, och så länge detta fortvarar, kan ingen, som ovedligt vill bedöma saken, påstå, att antalet af städernas representanter i Andra Kammaren varit för stort.

Härtill kommer, att under alla dessa år, som jag haft tillfälle att deltaga i Riksdagens förhandlingar, jag lyckligtvis aldrig förr varit med om att förslag till förändringar i grundlagen väckts af sådana anledningar, som här varit fallet. Att vi vid denna riksdag skulle se försök till grundlagstolkning åt det ena eller andra hållet var lätt att förutse, och sådant har också inträffat, men att ändra grundlagen till följd af tillfälliga mer eller mindre berättigade åsikter i andra frågor, det har jag under de trettio år jag varit med i det politiska lifvet icke tänkt mig såsom möjligt. Det var mycket sant sagdt af den ärade talare, hvilken sjelf varit med om att skriva denna grundlag, att skall man förändra grundlagen, bör det ske under lugna förhållanden, då man kan afväga anspråken å båda sidor. Så har ej skett i detta fall, och hoppas jag därför, att Första Kammaren skall äfven denna gång häfda den ställning, kammaren intagit såsom försvarare af vår konstitution.

*Förslag till
ändring af §
13 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Herr Peyron: Med åberopande af de skäl, som här nyss blifvit anförda af friherre af Ugglas, får jag yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Gahn: Här har af några talare åberopats ett slags kontrakt, som skulle vara ingånget mellan dåvarande borgareståndet och den öfriga representationen, då nämnda stånd ingick på representationsförändringen. Jag tror mig vara berättigad att yttra något angående detta så kallade kontrakt, emedan jag var ledamot af borgareståndet, då detta beslut fattades.

Det var visserligen en öfverenskommelse med borgarståndet, som då var representant för städerna och näringarna, att det skulle gå in på denna representationsförändring med det vilkor, att det fick siffran förändrad till 10 emot på landet 40, och så uppstod denna proportion mellan landsbygden och städerna, som här är åberopad. Men dervid bör man komma i häg, att här förelåg för borgareståndet den utsigten att genom städernas tillväxt denna missproportion och den svaga ställning, som städerna då nödvändigt intogo i representationen, skulle successivt komma att förminska, och jag kan försäkra herrarne, att för visso många af de representanter, som då funnos i borgareståndet, icke hade gått in på detta förslag, om man icke hade påvisat, att deri låg en framtida trygghet för städernas befolkning, att icke ensidigt landtmannapartiet skulle blifva öfverväldigande.

Jag yrkar afslag å konstitutionsutskottets nu föredragna betänkande.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr grefven och talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att det af utskottet framställda förslag till ändring af § 13 riksdagsordningen skulle antagas att hvila till grundlagsenlig behandling vid en kommande riksdag, dels, af herr *vice talmannen*, att det i hans vid utlåtandet fogade reservation framställda förslag till ändring af berörda §

skulle antagas till hvilande i grundlagsenlig ordning, dels ock att utskottets förslag skulle afslås.

Sedernera gjorde herr grefven och talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på afslag å utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Flere ledamöter begärde votering, i anledning hvaraf herr grefven och talmannen hemstälde, huruvida kammaren ville till kontraposition dervid antaga bifall till herr vice talmannens yrkande, samt förklarade sig finna de härå afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja.

Då votering emellertid äskades jemväl angående kontrapositionens innehåll, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att vid blifvande votering om afslag å 5 punkten i konstitutionsutskottets utlåtande n:o 7 kontrapositionen skall innehålla antagande till hvilande i grundlagsenlig ordning af det förslag till ändring af § 13 riksdagsordningen, som af herr vice talmannen i hans vid utlåtandet fogade reservation framstälts, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har såsom kontraposition vid nämnda votering antagits, att det af utskottet i punkten framställda förslag skall hvilat till grundlagsenlig behandling vid en kommande riksdag.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 78;
Nej — 44.

I följd häraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som afslår 5 punkten i konstitutionsutskottets utlåtande n:o röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, antager kammarén till hvilande i grundlagsenlig ordning det förslag till ändring af § 13 riksdagsordningen, som af herr vice talmannen i hans vid utlåtandet fogade reservation framstälts.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 57;
Nej — 64.

Kammarén åtskildes kl. 2,54 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.
